

АНАЛІЗ НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНИХ СХЕМ УНИКНЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ СУБ'ЄКТАМИ В УКРАЇНІ

Кобушко Яна Володимирівна
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри управління;*

Майборода Ольга Вікторівна
*студент,
Сумський державний університет*

Тіньова економіка в Україні, у порівнянні із загальною криміналізацією суспільних відносин, набуває стрімкого поширення та загрожує не лише економічній, а й національній безпеці держави. У контексті економічної безпеки України актуальною проблемою є тінізація економіки через схеми уникнення оподаткування економічними суб'єктами.

За результатами дослідження міжнародної Асоціації дипломованих сертифікованих бухгалтерів присвяченого оцінці та прогнозу розвитку глобальної тіньової економіки, Україна потрапила до аутсайдерів з найбільшою детінізацією, що становить 46% від офіційного ВВП [1]. Важливою відмінністю тіньової економіки України є її офіційність, тобто на практиці зареєструвати суб'єкт підприємницької діяльності нескладно, спрощена система оподаткування працює як засіб компромісної детінізації через помірковані податки, адміністративний тиск зведений до мінімуму.

Для уникнення оподаткування економічними суб'єктами та детінізації економіки широко використовується офшорна схема, відома у світі як процес уникнення сплати податків через інструмент податкових гаваней. Її суть полягає у високій концентрації олігархічної власності та незаконного вивезення капіталу у вигляді відсотків афілійованим компаніям. Особливістю офшорних зон є суворі правила захисту комерційної та банківської таємниць. Фахівець з міжнародної економіки Андрес Аслунд зазначає, що «бізнес іде в офшори через брак захисту прав власності і чіткого регулювання економіки. На відміну від країн заходу, на бізнес в Україні можна впливати політичними та регуляторними методами, тож бізнес (здебільшого великий) працює в Україні за посередництва офшорів» [3].

За результатами дослідження аналітичного центру «Український інститут майбутнього» [5] 250-300 млрд. грн. щорічно виводяться з України через офшорні юрисдикції та інші схеми оптимізації (роялті, кредити материнських структур, фінансова допомога). У той же час кошти виведені в офшори повертаються в Україну у вигляді інвестицій у обсязі 10-15 млрд. грн.

Визначено основні переваги і недоліки офшорної юрисдикції, табл. 1.

Засобом уникнення офшорної схеми є процес заміни податку на прибуток – податком на виведений капітал. Відповідні нормативні акти передбачають жорстку методологію, яка оподатковує основні канали офшорних незаконних операцій відтоку капіталу за вищими ставками, у порівнянні зі звичайними дивідендами.

**Основні переваги і недоліки при перереєстрації бізнесу
на офшорні юрисдикції [4]**

Переваги офшорної юрисдикції	Недоліки офшорної юрисдикції
1. Зниження податкових ставок в разі і мінімальна кількість податків.	1. Низький імідж та довіра до бізнес-структури, якщо власниками є невідомі офшорні структури та невідомі кінцеві бенефіціари.
2. Прозорість і спрощена звітність в офшорних юрисдикціях; а також відсутність або майже невикористання штрафів, пені, нарахувань за правопорушення.	2. Посилена увага національних правоохоронних і фіскальних органів до бізнес-структур з офшорною юрисдикцією.
3. Швидкий доступ до транскордонного інвестування, до міжнародних ринків капіталів, до ринків інвестування, до цільових активів, в яких зацікавлений власник офшору.	3. Можливі обмеження до отримання певних ліцензій, до приватизації об'єктів державної власності, до бюджетних тендерів, до державного кредитування, до пільгового оподаткування, до видобутку корисних копалин, до оренди земельних ділянок тощо.
4. Безпечне володіння активами по всьому світі та міжнародна правова захищеність від корупції і рейдерства.	4. Суттєві обмеження до допуску на національний фінансовий ринок, на національний валютний ринок, до участі в купівлі державних цінних паперів тощо.
5. Судова захищеність, коли розгляд справ вирішується не на рівні національного законодавства, а по міжнародним правилам і нормам в міжнародних судах.	5. Суттєві обмеження до допуску до національної сфери безпеки і військово-промислового комплексу.
6. Неможливість з'ясувати кінцевих бенефіціарів, або складна система отримання даних про кінцевих бенефіціарів.	6. Презумпція винуватості – тобто офшорна юрисдикція має доказати, що капітал, яким вона володіє не набутий злочинним шляхом.
7. Оперативна можливість для вирішення широкого кола юридичних питань (купівля або продаж офшорних активів, застава офшорних активів, передача прав власності, наслідування власності, перехресне володіння тощо)	7. Неможливість повноцінно і ефективно відстоювати свої права в певній країні при закріпленій в Конституції нормі про перевагу національного законодавства над міжнародним законодавством.
8. Низька вартість обслуговування офшорної юрисдикції.	

Структуру уникнення податків в Україні представлено в табл. 2. Так, формування схемного податкового кредиту відносно нова схема мінімізації податку на додану вартість. Її суть полягає в тому, що підприємство офіційно імпортує товари до України, сплачуючи до бюджету ПДВ на імпорт та отримуючи, відповідно, податковий кредит на цю суму. Далі товар реалізується всередині країни за готівкові кошти, але за документами все ще залишаючись на товарному обліку підприємства. Одночасно система електронного адміністрування ПДВ надає такому підприємству можливість виписувати податкові накладні на всю суму імпортного ПДВ, що дозволяє протиправно сформувати податковий кредит зацікавленим платникам ПДВ, а отримані на рахунки кошти повернути клієнту готівкою за вирахуванням 10-12 процентів [2, с. 12].

Порівняльний аналіз фіскального ефекту схем ухилення / уникнення оподаткування в Україні [2, с. 29]

Схема	Податки (платежі), яких вона дозволяє уникати	Приблизні обсяги (млрд. грн на рік)	Приблизні витрати бюджету (млрд. грн на рік)
офшорні схеми	ПП	260-320	50-65
конвертаційні центри	ПП+ПДВ+ЄСВ+ПДФО	40-50	2-15
формування схемного податкового кредиту	ПДВ	50-60	10-12
порушення митних правил та контрабанда	ПДВ + мита	80-230	25-70
<i>загалом втрати ПДВ</i>			<i>60</i>
<i>загалом втрати</i>			<i>97-162</i>

До схем уникнення оподаткування належать: порушення митних правил, створення контрабанди (маніпуляції з митною вартістю товарів, перерваний транзит), непрозорий імпорту відповідно до оподаткування, індустрія конвертаційних центрів, незаконне виробництво, тобто збільшення акцизних товарів. Суть схеми конвертаційних центрів полягає у використанні фірми-одноденки, та відкритих на неї рахунків в банках, використовуючи втрачені або не дійсні документи. Схема індустрії конвертаційних центрів втрачає популярність через запровадження електронних рахунків ПДВ, які значно ускладнили шахрайство з цим податком.

Виділяють такі схеми ухилення від сплати податків за допомогою спрощеної системи оподаткування:

1) юридичні особи отримують готівку за допомогою ФОП (у процедурі беруть участь псевдо-ФОП на 3-й групі єдиного податку, що є платниками 5% податку з обороту (без ПДВ). Загальна вартість отримання готівки використовуючи таку схему становить від 7% до 9%, але схема є економічно не конкурентоздатною, бо не дозволяє уникати ПДВ. Подібна методологія застосовується зазвичай у малому бізнесі;

2) юридичні особи не оформлюють працівників, а співпрацюють з ФОП за цивільно-правовими договорами, надання послуг з використанням власного «людського капіталу» – професійних, адміністративних, у сфері інформаційних технологій. Сплачується єдиний податок у розмірі 5% та мінімальний єдиний соціальний внесок;

3) фізична особа підприємець 1 та 2 груп системи спрощеного оподаткування реалізують товари та послуги, при цьому суттєво занижуючи свою виручку.

Для подолання схем уникнення оподаткування треба застосовувати заходи, що спрямовані на боротьбу з агресивним податковим плануванням:

- заходи із протидії переміщенню прибутків за кордон та розмиванню податкової бази;

- затвердження податку на виведений капітал;
- проведення інституційних реформ Державної фіскальної служби та митної служби;
- завершення реформи адміністрування ПДВ;
- створення Служби фінансових розслідувань замість недієздатних та корумпованих правоохоронних органів.

Таким чином, зменшення інтенсивності використання схем уникнення оподаткування економічними суб'єктами є можливим при оптимальному податковому навантаженні, яке сприятиме мобілізації достатніх обсягів фінансових ресурсів до бюджету та вкладенню вивільнених коштів у розширення виробництва та стимулювання інвестиційних процесів в Україні.

* Виконано в рамках науково-дослідної теми № 0117U003930 «Економетричне моделювання механізму запобігання тіншовим схемам виведення капіталу через податкові та інвестиційні канали в Україні»

Список використаних джерел:

1. The shadow economy to 2025. Think ahead ACCA – Table 2.1: Forecasts of the size of shadow economies (% GDP) in 28 economies. Режим доступу -https://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/Technical/Future/pi-shadow-economy-report.pdf.
2. Дубровський В., Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення / уникнення оподаткування в Україні // Інститут соціально-економічної трансформації. – Київ. – 2017. – 40 с.
3. Костюк Б. «Офшоризація» української економіки. Що робити? Режим доступу – <https://www.radiosvoboda.org/a/27667157.html>.
4. Редзюк Є.В. Офшоризація світової економіки: перспективи для України і світу // Вісник Асоціації докторів філософії України. – 2015. – № 1. – Режим доступу – <http://aphd.ua/publication-34/>.
5. Український інститут майбутнього розрахував ефект від ухвалення податку на виведений капітал в березні 2018. – Режим доступу <https://www.uifuture.org/post/ukrainskij-institut-majbutnogo-rozrahuvav-efekt-vid-uhvalenna-podatku-na-vivedenij-kapital-v-berezni-2018/>.

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УКРАЇНІ

Марченко Людмила Юріївна

*аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президенті України*

В умовах євроінтеграційних процесів які відбуваються в Україні важливим питанням є ефективне та результативне управління коштами бюджетів. Казначейство є одним із найактивніших учасників управління фінансовими ресурсами бюджетів. Від розподілу надходжень з державного та місцевих бюджетів залежать фінансування пріоритетних галузей економіки,